

Die uw jeugd vernieuwt
als die van een arend...

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

MEDITATIEF / A.L.Th. de Bruijne

In dit nummer:

MEDITATIEF **241**
A.L.Th. de Bruijne
Christus' blauwhelmen

KERKELIJK LEVEN **243**
B. Luiten
Als verbondsgemeente
op de drempel van 1996

WANDELEN MET GOD **247**
J.T. Oldenhuis
Wanneer moet je
B zeggen?

KERK EN MUZIEK **250**
J. Smelik
Prijs de Heer die
herders prijzen

SCHRIFTSTUDIE **252**
P.H.R. van Houwelingen
Het vleesgeworden
Woord (Joh. 1,14-18)

EVANGELISATIE
EN ZENDING **256**
L.J. Joosse
Evaluatie van
Willow Creek

en verder...

Uit de kerken
Meegelezen

CHRISTUS' BLAUWHELMEN

*'En plotseling was er bij de engel
een grote hemelse legermacht, die
God loofde...'*

(Lukas 2 : f3)

Leeft het kerstfeest van tegenstel-
lingen?

Was Jezus de zoon van David via
Jozef? Of ook via Maria. Werd Je-
zus geboren in de stal van een
boerderij, op de benedenverdie-
ping van een herberg, of in een
grot? Idyllisch, die herders? Uit-
schot? Nu eenmaal wakker in de
nacht? Of symbool van Gods her-
derschap?

Jaar na jaar pendelt het kerstgebeu-
ren tussen tegengestelde verklarin-
gen, Zo hebben we elkaar steeds
wat nieuws te melden.

Soldaten

Dit lot treft ook de engelen boven
Efrata. Glo-ho-ho-ho-ria, laten we
ze harmonieus zingen. En ons 'ere
zij God' suggereert in de melodie
bovenaardse rust. Diepe vrede
hangt over de heuvels rond Bethle-
hem. Engelen zijn hemelse-lofzan-
gers.

Nee, zegt de tegenstelling: bij de
boodschapper voegt zich een leger-
macht. Ze dragen geen koorjurken
maar uniformen. In hun hand hou-
den ze geen trompet maar een
zwaard. Ze zingen geen lied, maar
scanderen een leus. Ze treden aan
voor de strijd. De vrede waarover
ze spreken, gaan ze bevechten. En-
gelen zijn hemelse soldaten.
Maar het staat er allebei. De tegen-
stelling zit dieper: wij zien soldaten
die lóven.

De Heer met zijn legioenen

Engelen zijn hemelse voorgangers
in de lof op God. Engelen *werden*
tijdelijk hemelse soldaten voor de
strijd op aarde.

Ze zijn geschapen om de glorie van
God te onderstrepen. Dus *moeten*
ze wel meestrijden in een wereld
waar die eer wordt aangetast. Ze
bestaan om Gods mensen te die-
nen. Dus kunnen ze niet achterblij-
ven als God mensen bevrijdt.
De tegenstelling zit nog dieper: bij
de Heer.

Keizer Augustus dwingt van zijn
troon de hele wereld in het keurs-
lijf van zijn vrede. In Lukas' tijd

zongen de dichters over Augustus, de Heiland, de Heer en zijn vrede van Rome. Augustus' macht zit in zijn legioenen die de aarde bestrijken. Romeinse roodhelmen forceren zijn vrede.

Messias Jezus komt liggen in een rommelige ruif. Niets aan Hem is dwingend. Is deze Heiland dé Heer? Komt zijn vrede op aarde? Het lijkt er niet op, Maar wat op het eerste gezicht niet overtuigt, krijgt bij nader inzien een sterke bevestiging. Jezus' macht zit in zijn sterven dat vrede brengt. Zijn hemelse legioenen onderstrepen wat je in geloof ziet.

KERNREDACTIE:

PROF. DR. M. TE VELDE,
DRS. G.J. VAN MIDDELKOOP.

OVERIGE REDACTIELEDEN:

DRS. R. TER BEEK, DRS. B. BOS,
DRS. A.L.Th. DE BRUJNE, DRS. B. LUITEN,
PROF. DR. C.J. DE RIJTER,
DS. K. DE SNOO.

MEDEWERKERS:

J.J.D. BAAS, DRS. C.J. HAAK,
J.M. DE JONG, DRS. J. SMELIK,
DRS. H. VELDMAN.

REDACTIE-ASSISTENT:

W. L. DE GRAAFF, Wortmanstraat 138, 8265
AG Kampen, Tel. (038) 3331201.

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan:
De Reformatie, Postbus 24, 8260 AA te Kampen.

ADMINISTRATIE/ADVERTENTIES:

Uitgeverij Oosterbaan & Le Cointre B.V.,
Postrekening 406040 i.n.v.,
De Reformatie, Goes, Postbus 25, 4460 AA
Goes. Tel. (0113) 215591.

ABONNEMENT:

£ 85,75 per jaar; £ 46,25 per halfjaar; studenten
£ 70,25 per jaar (binnenland). Buitenland:
£ 144,50 per jaar (zeepost).

Een abonnement kan per maand ingaan,
maar slechts beëindigd worden uiterlijk twee
maanden voor het verstrijken van de beta-
lingstermijn (opzegging van jaarabonnement
vóór 1 november, van een halfjaarabonne-
ment vóór 1 juni).

Losse nummers f 1,95 (excl. porto).

De Reformatie is op cassette verkrijgbaar bij
de Stichting Bralectah. Tel. (0521) 515946.

ADVERTENTIES:

Prijs: £ 0,84 per mm. Contracttarief op aan-
vraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de
uitgever is het niet toegestaan artikelen uit
dit Wad over te nemen.

ISSN 0166-5191

1. Cornelis Jetses: de aankondiging van Jezus' geboorte door de engel aan de herders, met op de achtergrond de zingende hemelse legermacht.

Jetses maakte deze voorstelling in de jaren 30 voor het 'Groot

vertelboek voor de W

geschiedenis van Anne de Vries. Op de voorgrond zien we vier verschrikt achteruit deinzende herders, omringd door een enorme schaapskudde. In het centrum van de voorstelling bevindt zich het vuur om roofdelers op een afstand te houden. Ongeveer op diezelfde plek verschijnt de engel met zijn boodschap. De figuur is geheel gestippeld weergegeven, wat het lichtgevende karakter ervan versterkt.

Op de achtergrond zien we de geopende hemel, waarin zich drie legioenen engelen vertonen die met hun lofzang de boodschap van de engel onderstrepen. Helemaal rechts in de voorste rij engelen heeft Jetses twee instrumentalisten weergegeven: een harp- en een cymbaalspeler.

JMcJ

De Heer onder legioenen

Gods legers inden aan. Maar niet om de strijd te starten. Zwaarbepand barsten ze uit in een lied Het leger mag eerst koor zip. Soldaten, maar ze loven God.

Want waar is deze macht present? Niet op het oorlogstoneel. Niet rond de ruif met het schamele kind. Niet om daar de Heer een handje te helpen.

Nee, ergens in die landstreek: uit zijn buurt. Rond de boodschap voor de herders. Het hemelse leger komt niet zelf vechten. Het komt overtuigen dat deze Heer zal vechten. Zij komen de vrede niet afdwingen, maar bezingen. Hij is uw vrede!

Gods licht straalt niet over het kind, maar over de herders. Gods leger dromt niet samen bij het kind, maar bij hen. Hij komt lijdend sterven. De Heer ziet af van zijn legioenen.

Eenzaam en kwetsbaar legt Hij zichzelf nu neer in vijandelijk gebied.

Eenzaam en verzwakt pareert Hij straks satans aanval in de woestijn. Zonder engelen die Hem op handen dragen. Pas daarna **komen** ze Hem dienen.

Eenzaam en ontluisterd zoekt Hij uiteindelijk zijn doodvonnis en vraagt zijn Vader niet om legioenen engelen.

Nu de **Heer** zelf komt **strijden**, rest zijn hemels leger even niets dan Gods **werk** te loven.

Strijders van de Heer

Het kerstfeest leeft van de felste tegenstelling, die de mooiste **harmonie** zal brengen.

Engelen stimuleren ons tot een **strijd** die al **gestreden** is. Zie je dat, dan durf je je daaraan voluit te ge-

ven. Dat zien in onze wereld vraagt om **luwten** in het gevecht. Even alle aandacht voor je Heer. Even **strijder** zijn die tijd neemt om te loven. Onder de hoede van Gods **vrede**-macht kun je kerstfeest vieren.

En die engelen dan? Bet zijn dienstplichtige soldaten die even weer alleen hun **werk** van voor en na hun militaire loopbaan deden: God loven. Even, want als de Heer de **vrede** heeft gewonnen, mogen de legioenen weer **strijden**. Niet om de vrede te stichten. Maar om die door te zetten en **ons** bij de vrede te bewaren. Nu weer roodhelmen. Maar in de kerstnacht even blauwhelmen.

B. Luiten

Kerkerkelijk leven

ALS VERBONDSGEMEENTE OP DE DREMPEL VAN 1996

*Een mijlpaal in de tijd is bedoeld om even stil te staan. Een **korf** moment van oriëntatie: je kijkt om naar de weg die werd afgelegd, en je kijkt vooruit naar het doel van de reis, om daarna de weg met **nieuwe** moed te vervolgen. Terwijl **intussen** de vraag door je heen gaat, uiteraard, of je nog wel goed op **koers** ligt. Kun je gewoon recht doorlopen of moet de **koers** worden bijgesteld?*

Voor de laatste **keer** in 1995 verschijnt nu de rubriek 'Kerkerkelijk Leven'. Laat het dit keer een **impressie** mogen **zijn** van de beweging die wij samen meemaken.

Trouw van God

Wie omkijkt ziet allereerst de wonderlijke trouw van God. Eens maakte **Hij** in deze woelige wereld plaats voor het kruis op Golgotha. Niemand had erom gevraagd, het werd niet verwacht en niet **begrepen**. Het grote offer werd gebracht uit vrije gunst **alleen**.

Zo werd het fundament gelegd van de **kerk** verrassend, goddelijk, niet te verklaren. Tegelijk doeltreffend, allesbeheersend, overwinnend.

Dit fundament is kenmerkend voor de **kerk** en haar geschiedenis. Wonderlijk trouw **zien** wij **God** verder

werken aan de bouw van zijn huis. Gelovige mensen **zijn** naar hun beste weten daarin betrokken, maar wat kunnen zij soms beperkt bezig zijn vanuit hun eigen achtergrond, hun **benadering**, hun verstand, hun gevoel, **hun** ervaring, hun ligging, en **noem** maar op. Toch voegt God hen samen als levende stenen.

Soms hebben zij niets gemeenschappelijk dan alleen hun geloof, maar daar **doet** de **Heilige** Geest het dan ook mee.

De bouw van de kerk is het grootste wereldwonder. Mensen die elkaar van nature zouden haten, zijn nu één in hun Heiland. Die eenheid staat voortdurend onder **spanning** en onder druk (hoe zou het anders **kunnen**, in deze tijd?), maar zij is een feit. Allesbeheersend en overwinnend nadert de Goede **Herder** zijn kudde. Steeds merken we in de praktijk, dat het hele gebouw aan

het **fundament** zijn kracht ontleent. Op die manier **trouw** aan zijn Woord en aan zijn kerk, zagen wij **onze God in 1995** verder **gaan**. Van alles was aan de orde, **opbouwend** en afbrekend, **bemoedigend** en teleurstellend. Toch bleef alle mensenwerk binnen de grenzen van Gods werk, dat in **heel** het jaar geen dag stil heeft gelegen. Als je dat gelooft en ziet, ga je de tijd waarderen die door God zo grondig wordt gebruikt om velen te behouden.

Trouw van mensen

Wanneer **we** vervolgens naar onszelf **kijken** en naar elkaar, komt de spanning wat meer in beeld. Want het is duidelijk, dat er nieuw **élan** wordt gezocht in het geloofsleven. Openlijk blijkt hoe broeders en zusters daar aan toe zijn. Een congres met die opzet werd in korte tijd meer dan volgeboekt.

Daar kan het **natuurlijk** niet bij blijven. Wie zich verarmd voelt in zijn geloofsleven kijkt naar de bronnen **vanwaaruit** hij zijn geestelijke vorming ontvangt. De (oudere) jeugd **kan kritisch** naar de catechisaties **kijken**, anderen **beginnen** wezenlijke elementen te missen in de **prediking** en in het kerkelijk leven. Daar **om** worden nieuwe stimulansen gezocht en benut. Schrijvers van overzee **worden** met enthousiasme **gelezen**. Niet door iedereen, wel door velen.

Wat evenwel door de één met belangstelling wordt begroet, wordt al snel **door** een ander met wantrouwen bekeken. Want waar gaan we heen? Voeg daarbij dat de zusters inmiddels stemrecht **hebben** ontvangen en dat ook de **preeklezer** de zegen mag uitspreken, en het beeld van een stroomversnelling is **compleet**. **Hoe** gaan we daar nu **mee** om? Gewoon **doorgaan**? Maar dit tempo houdt niet iedereen bij, wellicht.

Wat dan, **moeten we pas op de plaats** maken? Maar dat is irreal, deze beweging laat zich niet stui-

ten. Zij is in feite nog maar net op **gang**.

Maar niemand is gebaat bij wantrouwen, spanning of zelfs tegenwerking. Wanneer daarvan **symptomen** zijn te bespeuren, wordt het **belangrijk** om te zien en te zeggen dat wij in ieder geval een **gezamenlijke** invalshoek hebben. Namelijk de **trouw**. De trouw aan God en daarom de trouw aan de gemeente, **aan** elkaar.

Het **kan** zinvol zijn, temidden van **alle veranderingen**, aan deze basale verbondenheid wat meer woorden te besteden dan **we gewend** zijn. Want iemand die nieuwe tonen aanslaat, kan gemakkelijk de indruk wekken dat hij wat afstand neemt van het gangbare kerkelijk leven. Het idee kan ontstaan, dat **hij** zich daar **niet** meer zo **om bekommert**, omdat hij belangrijker **zaken** heeft ontdekt. Welnu, het is een kleine moeite om **daar rekening** mee te houden. Wij **zijn** geen sekte, **en** die **kant** wil ook niemand op.

Een sekte is op de loop gegaan met **een** deel van de waarheid. Daar heeft men een (willekeurig) element opgeblazen tot het **één** en het al, bijv. bekering, gebedsgenezing of **tongentaal**. Terwille van dat ene **persoonlijke** element heeft **men** de breedte van de Schrift en de verbondsgemeente verlaten. 't Is dan net, of men van de hele harp slechts één snaar weet te bespelen. Waardoor die ene snaar dan **ook** geen mooie **klank** meer geeft. Welnu, ik denk dat wij aan God en aan elkaar verplicht **zijn**, zelfs ook **naar** de **indruk** van sektarisch gedrag binnen de kerkmuren te vermijden. Nieuwe accenten zetten kan prima werk zijn, maar **laat** dan steeds duidelijk blijken dat daarmee het goede voor **Jeruzalem** wordt gezocht, voor de **gemeente** in **haar** geheel.

Als die bedoeling overkomt, hoeft niemand uit wantrouwen zijn **hakken** in de grond te **zetten**. Integendeel, als **gereformeerde** kerk sta je per definitie open voor iedere vorm van reformatie die **ons** (kerkelijk) leven **zou** kunnen verrijken. Nog

nooit is het **een** generatie gelukt alle accenten in de omgang met God precies goed te zetten. Daarom zal elke nieuwe generatie kunnen komen met aanvullingen op en eigentijdse vernieuwingen van het kerkelijk leven. Zoiets moet je niet **afremmen**, dat mag je toejuichen. Als **maar** duidelijk **is, dat men verder gaat in hetzelfde spoor van de Geest (Gal. 5 : 25)**.

Reformatie 1

Als leden van de **Gereformeerde Kerken** in Nederland kunnen wij tegen reformatie **nooit** bezwaar **hebben**.

Maar reformatie, wil zij echt zijn, moet wel voldoen **aan** bepaalde kenmerken.

Om te **beginnen** is zij een *terugkeer naar het Woord van God*. Een **terugkeer** eventueel op onderdelen. Maar wel w, dat daardoor het Woord **in zijn geheel** als **gezaghebbend** wordt beleden en aanvaard.

Om een voorbeeld te noemen: toen koning Hizkia als **koning van Juda** opnieuw het Pascha liet vieren, wat sinds mensenheugenis niet meer **gebed was**, liet hij daarbij **ook** het tien-stammen-rijk uitnodigen (2 Kron. 30). Dat laatste **was** opmerkelijk, want de scheiding tussen de beide rijken, politiek en religieus, **was** compleet. Maar waar het om ging is dit: wanneer je herontdekt dat je elk jaar Pascha moet vieren, om de uittocht uit **Egypte** te gedenken, dan zie je meteen **óók** dat **daarvoor** alle stammen naar het heiligdom moeten komen. Echte **reformatie vindt** dan **ket één net zo belangrijk als het ander**. Dan **kun** je niet willekeurig te werk gaan, door wel het Pascha te vieren maar niet alle stammen uit te nodigen. In **onze** tijd heeft dat zo zijn eigen toepassingen. De **waarde** van de geloofservaring wordt **nieuw** belicht, daar is niets op tegen. Maar als het een 'item' wordt dat **ten koste** gaat van de geloofsleeren de interesse daarin, moet niemand denken dat hij met een reformatie bezig is. Zul-

ke eenzijdigheid geeft **alleen** maar onbegrip en irritatie. Want niet zelden gaat zij dan gepaard met gebrek aan kennis en het hanteren **van** karikaturen.

Van echte reformatie wordt je rijker, niet armer. **Als** dat uit de verf komt, zal het niet gauw iemand te snel gaan.

Reformatie 2

Vervolgens wordt een reformatie gekenmerkt door **een** terugkeer *naar de kerk, zoals God die heeft* bedoeld. Ook dit kan een terugkeer zijn op onderdelen. Maar dan wel **zó**, dat in heel het *gemeenteleven* de gezindheid **van** Christus herkenbaar is (**Phil. 2 : 1-11**).

De kerk is wonderlijk **samen**gesteld. Mensen uit alle volken worden daarin samengebracht. Verschillende mensen, met al hun eigenaardigheden, hun achtergronden en daardoor ook hun 'liggingen'. Dat **geeft** **allemaal** niets, zolang we **onze** eigen ligging maar niet gaan zoeken **en** koesteren!

Want dan **krijgen we** allemaal stromingen: traditioneel, behoudend, neutraal, vernieuwend, progressief, en hoe **een** mens verder maar **kan zijn**. In zo'n situatie **kun** je nog wel praten en schrijven, maar in feite is dan het gesprek al verstomd. Dan **kun** je wel een onderwerp aansnijden, zoals bijv. de liturgie, **maar** in stilte zoekt iedereen dan **alleen** nog *zijn eigen benadering* veilig te stellen.

Reformatie kan dan **weer** aan het licht **brengen**, wat **Christus** met *zijn kerk* bedoelt. '**Dat** zij allen **één** zijn!' Niet zozeer **één** binnen dezelfde muren, maar **één van** zin, één in gemeenschap, één **in streven** (**Phil. 2 : 2**). Op die manier zou iedereen, met **welke** achtergrond dan **ook**, een open *gedachtenwisseling* over bijv. liturgie aan kunnen gaan. Dan komen **niet** eigen ideeën of *gewenningen* overheersend op de voorgrond, maar **we streven** er **samen** naar dat de Bijbel echt open gaat. Wie kan daarop tegen zijn?

Ja, het lijkt mij wezenlijk voor de **verbondsgemeente**, dat Gods Woord onze verbondenheid bepaalt. Niet als mooie **theorie**, maar **toegepast** in de praktijk. Dat betekent bijv. dat iedereen **altijd** mag vragen waarom we dingen doen of laten, en waar dat in de Bijbel staat. Zonder dat de jeugd wordt afgescheept met de **reactie** dat dat oude vragen zijn, waarop allang oude **antwoorden** bestaan. Daar schiet niemand iets mee op, en bovendien is het niet waar. In het leven van die jongeren zijn de vragen nieuw, ze **hebben** ook hun eigen proces daarmee, dat om erkenning **vraagt**.

Hebben oude antwoorden dan geen waarde meer? Zeker wel. Maar het is niet zo, dat de traditie de toegang is tot de Bijbel. 't **Is** net andersom: vanuit de Schrift leer je de traditie verstaan en waarderen. Terwijl het ook kan zijn, **dat je vanuit Gods** Woord juist elementen van **onze gewoontevorming** gaat relativiseren. Want het is soms schrikbarend, **hoe óverbelangrijk** bepaalde vormen **voor een kerkmens** kunnen zijn. Dan kan een gezond **stuk reformatie** bepaald geen kwaad: terug naar de basis waarop de gemeente **bouwt** en waaraan zij haar vastheid **ontleent**.

Reformatie 3

In de derde plaats, als er veel in beweging is gekomen, zal de echte reformatie **herkenbaar** zijn aan persoonlijk **vroomheid**. **Dadendrang** is heel wat **anders** dan geloofsijver. **Van** belang is, dat onze woorden en daden van binnenuit worden gevoed, door **de** liefde van en tot **God**. Anders geeft de cimbaal een onprettig geluid (1 Cor. 13 : 1). Daarom zou dit derde kenmerk **ook** heel goed het eerste kunnen zijn, ware het niet, dat het vaak wat verborgen blijft en niet als eerste **aan** de dag treedt.

In dit verband moet ik denken aan de herontdekking van de waarde van Gods verbond, in de dagen **van**

de Vrijmaking. Jarenlang was men gebukt gegaan onder een voortdurende **onzekerheid** aangaande Gods verkiezing en genade. Dat werkte verlamdend. Toen evenwel de **betrouwbaarheid** van het spreken **van** God in Woord en sacrament opnieuw werd ervaren, veerde het persoonlijk geloofsleven op en van daaruit kreeg het kerkelijk leven zijn grote stimulansen.

Juist daarom is het zo **jammer**, wanneer na verloop van tijd deze **nieuwe** energie toch weer een **stollings**proces dreigt te ondergaan. Want menigeen die nú het kerkelijk leven nieuwe impulsen wil geven, **krijgt** te horen dat alles maar het beste zo kan blijven als het al jaren is. Maar dat **kan** natuurlijk niet, net zo min als vijftig jaar geleden. De liefde tot God werkt, werkt **dóór**, mekt steeds nieuwe vormen om zich te uiten met **woord**, lied en daad.

Wie hier de **ren** op wil zetten, kan er zeker **van** zijn dat er **een** hoop spanning ontstaat. Dat is ontzettend jammer, want het verdient **juist aanmoediging**, stimulerend meeleven. Op die manier is er dan ook wel correctie mogelijk, indien dat nodig is. Waar het hart vol van is, daar loopt de mond van over. Dat komt eruit en dat houdt niemand tegen.

Klimaat

Omkijkend op de grens **van** 1995 naar **1996**, signaleer ik ook **een** toenemend aantal meldingen van **seksueel** misbruik, soms binnen de **kring** van **één** gezin. Kinderen worden daardoor soms **voor** hun leven beschadigd. Een groot kwaad. In dit verband wil ik één aspect **daarvan** belichten. Namelijk dit, dat **seksueel** misbruik niet alleen een bron is van een hoop ellende, maar vaak ook het gevolg **ervan**. Keer op keer **kom** je tegen, dat het gebeurt in **contact-arme** gezinnen. Daar waar met een kind niet geknuffeld wordt en met een puber niet gepraat. Daar zullen de ouders

wel van hun kinderen houden, maar die liefde blijkt niet en zij functioneert niet. Zo kan het ook **kil** tussen man en vrouw **zijn**. Dat ze zeggen van elkaar te houden, maar het klimaat dat daarbij past ontbreekt. Dan **kan** het **gebeuren**, dat de liefde, die normaal **niet** functioneert, zich gaat uiten langs abnormale wegen. De ene vorm van beschadiging volgt dan op de **andere**.

Waarom ik dit naar voren haal?

Allereerst omdat dit alles te **maken heeft** met het samen invullen van je persoonlijk geloofsleven. **Kinderen** die een goede band met hun **ouders** hebben staan veel **sterker**.

Vervolgens ook, omdat deze **samenhang** in **grote** lijnen **zo** duidelijk van toepassing is op het leven in het grote verbond. Hoe beschadig je jongeren in hun liefde tot God? Door als gemeente die liefde innerlijk te houden, niet te uiten. Dat kan heel subtiel. Dan houd je wel van God, maar je zegt het gewoon **nooit**. En dus **krijgt** de jongere **dat** niet in de gaten, terwijl hij wel steeds mee moet naar de kerkdiensten en zo **Dan leidt** een contact-arm klimaat tot ernstige ontsporingen, ook in dit opzicht.

Dit is zeker **een** punt dat onze **aandacht waard** is. Geloofsexpressie is niet onze **sterkste** kant, om het voorzichtig **te zeggen**. **En** er is wel vraag **naar, uiteraard**.

Verbondsgemeente zijn we niet alleen door waarheid en geloof, maar ook door de **liefde binnen** het grote **gezin**, waarvan God de Vader is. Zonder die liefde is er **geen sprake van een** verbond, in de werkelijke betekenis van **het woord**.

Die liefde kan en wil concreet zijn, doordat je ziet dat *God* aanwezig is in het leven **van de ander**. Daarom kan Johannes schrijven: 'Indien iemand **zegt**: Ik heb God lief, doch zijn broeder haat, dan **is hij een** leugenaar' (1 Joh. 4 : 20). **Want** God is ook in die broeder. Zijn liefde wil **bepalend** zijn voor het klimaat in de **gemeente**. Openheid, blijdschap, aandacht, gastvrijheid, ver-

bondenheid, begrip, waardering, bemoeiding: stuk voor stuk bepalen ze de **sfeer** in de gemeente, positief of anders negatief.

Ik ben ervan overtuigd, **dat we in dit** opzicht steeds meer getest moeten worden.

Impressie

't Is slechts **een** impressie. Het verhaal is niet volledig en niet afgerond. Ik **kan** ook niet **anders**, het

één noch het ander ligt in mijn hand.

Toch hoop ik, dat deze gedachten iets **mogen** bijdragen aan het christelijk tegemoet-zien van het nieuwe jaar. Om 19% binnen te gaan, door God gedragen, en met een liefdevol oog voor **elkaar**.

Dr. J.J.C. Dee

K. Schilder – oecumenicus

– K. Schilder over 'het kerkelijk vraagstuk' –

Deze publikatie is een vervolg op het in 1990 verschenen eerste deel van de biografie over Schilder, waarin de jaren 1890-1934 werden behandeld. Dit werk is echter anders van opzet en karakter, het is minder biografisch en meer thematisch. Het behandelt Schilders kerkleer in de jaren dertig en aan het begin van de jaren veertig. Het wil functioneren als een schakel tussen het eerste en een volgend deel van de biografie.

288 pagina's, gebonden, f 42,50

Ook verkrijgbaar bij de boekhandel

Oosterbaan & Le Cointre B.V.

Postbus 25 - 4460 AA Goes - Telefoon 0113-215591

MOET JE 'B' ZEGGEN?

W wandelen met God

Aarzeling

Ik weet niet goed hoe ik deze keer beginnen moet. Eigenlijk wil ik nog wat kwijt over een paar reacties op een voorgaand stukje in deze rubriek. Dat is toch eigenlijk ook niet meer dan beleefd. Toch aarzel ik. Want **dan** moet het **weer** gaan over het roken. Daar ging het vorige **stukje** namelijk over. Ik heb geconcludeerd, dat je beter een stukje kunt **schrijven** over **bijbellezen** of zo. Of over de **Vrijmaking van 50 jaar geleden**. Of over de **toeëigening** des heils. Da's wat minder opvallend in onze kringen. ik heb er eigenlijk **helemaal** geen zin in om mijn naam blijvend **verbonden** te krijgen met stukjes over roken. En toch... Ik voel me een beetje als degene **die** nu wel **B** moet zeggen, omdat hij nu eenmaal met A begonnen is. Wat is eigenlijk A, en wat is eigenlijk B in dit geval?

A en B

A zeggen, dat is zoveel als een probleem opwerpen, de gegevens op een rij zetten, materiaal aandragen, cijfers, meningen, constatering. **Dat** is bijna altijd nog redelijk gemakkelijk. Maar **dan** komt B. Dat is het **vervolg**: de verwerking van de reacties, en dan verder: de consequenties, **de** daden, de praktijk. Ik heb me te binnen gebracht, dat **we** bijna altijd moeite hebben met B **nadat** A **gezegd** is. Hoeveel stukjes zouden er niet juist in deze rubriek, **wandelen met God** – verschijnen, die juist daarover gaan? B-stukjes dus, omdat het juist in ons leven zo vaak mankeert aan de daad, die gevoegd moet worden bij de woorden. En wat **doen** we dan:

dan gooien we er nog maar **weer** eens een stukje tegenaan in een rubriek **van** een krant. Weer woorden **dus**. Toch **weer** woorden. Woorden die de bedoeling hebben dat we met **elkaar** nu ook echt B gaan **zeggen**. En zo lang het om de **Vrijmaking** gaat, of om de **Toeëigening** des **Heils**, of om **bijbellezen**, worden we niet moede vele woorden te gebruiken. B-stukjes waar niet eens veel reactie op komt, vaak. Maar nu dat roken, dat stomme **roken**. Het is verkeerd. We weten het allemaal. Dat is A. En waar blijft B? Ik voel zelfs een aarzeling om daar nu **weer** over te schrijven. Ik heb geen zin aan B. Ik **ben bang voor** de B van betweter. Of is **de** B misschien ook de B van bangheid; bangheid voor **de** consequenties, bangheid **voor** de naam, bangheid voor de reacties?

Reacties

Ik wil toch wat van de reacties kwijt. Ze hebben er recht op, vind ik. Er kwam een stem door de telefoon. Hij beklagde zich erover, dat er haast geen ouderlingen te krijgen **waren**. En nu wilde ik ook nog de **rokers** uit het ambt weren. Had ik ze geen notoire **zondaars** genoemd? Nou nee, dat had ik nu net niet. Zo was dat wel door een journalist, die de staart van het vorige stukje in het ND overnam, ingeleid. Maar ik had er nu juist zo m'n best voor gedaan om **zulke** grote woorden niet te gebruiken. Ik had volstaan met te zeggen, dat iemand anders heel spits had geschreven dat we nog niet zolang weten met **elkaar**, dat roken eigenlijk zonde is. En daar wou ik het echt bij laten. Want bij grote woorden weet je al gauw niet

meer hoe je nog met elkaar moet omgaan. Dan leg je **elkaar** onder het vuur van de pas **verworven** kennis. Dan wordt iedere volgende 'uitvinding' een bedreiging, zelfs als het gaat om de zoveelste uitvinding van het wiel. ik heb niemand van achter mijn bureautje **gauw** even zondaar genoemd en nog minder een hele **categorie** van mensen, waarbij zeer gewaardeerde lieden horen. Ik heb alleen gezegd: wordt er wel eens gevraagd bij de **talstelling** of bij een beroeping naar het roken? Iemand schreef me, dat ze dat altijd deed, en dat er dan haast altijd een lacherig sfeertje ontstond. Ik zou dat **lacherige** sfeertje willen **doorbreken**. Ik zou willen **dat** het bespreekbaar werd. En **verder** voorlopig **niets**. Ik wil wel **graag** pleiten voor genuanceerdheid **en zuiverheid** van argumentatie. En gevoeligheid in de **omgang** met elkaar.

Er **was** iemand **anders**, die zich beklagde over te weinig bezoek **van** ouderlingen. Liever een rokende ouderling die wel op bezoek kwam dan geen bezoek. Het valt **aan** de telefoon vaak niet mee om uit te leggen, dat een mens soms ook **verkeerde** tegenstelling kan maken. Maar duidelijk kan zijn, dat dit een schoolvoorbeeld is van zo'n verkeerde tegenstelling. De bezoekfrequentie **van** ouderlingen **wordt** nu eenmaal nooit en nergens bepaald door hun **rokersgedrag**.

Iemand heeft me **gewezen** op de geestelijke nood die er achter roken kan schuilgaan. Ik zou er wat **meer** begrip voor moeten hebben. De toonzetting van mijn stukje zou meer weerstand dan instemming oproepen. Dat is dan jammer. Er

zit altijd, of bijna altijd wel iets of zelfs veel van geestelijke nood achter de dingen die wij verkeerd doen. Goede pastores zullen daar voorzichtig mee moeten omgaan in de gevallen waarin ze daarmee te maken krijgen. Maar die geestelijke nood werpt een waarheid nog niet omver. De waarheid: dat is A. En de consequentie: dat is B. Er zal al veel gewonnen zijn als we het met elkaar eerst maar eens eens worden over A. Daarna komt B. Daar komt altijd de moeite, de

'geestelijke nood'. Ik heb er oog voor. Ik wou dat ik iets wist om die nood in één keer weg te nemen. Dan waren we ook allemaal klaar met B. En dat niet alleen wat betreft het roken.

A

ik zet toch nog een keer een paar dingen op een rij. Want er was ook iemand die bij mij wat kranteknip-sels en ander materiaal in de bus deed: een folder van Stivoro (Stich-

ting Volksgezondheid en Roken), artikelen uit NRC (10 nov.) en ND (17 nov.). Het is schrikken. En het is soms goed om te schrikken. Van de jongeren die met roken beginnen, zal & helft aan een rokersziekte sterven. Dat is een conclusie van een onderzoek, dat onlangs is g e houden. Er sterven in Nederland per jaar 30.000 mensen aan de ge volgen van rokersziekten. Dat is meer dan 20 keer zoveel als het aantal doden ten gevolge van verkeersongevallen. Passief roken eist

2. Pieter Bruegel: de volkstelling te Bethlehem.

Alle eeuwen door heeft de kerk het kerstfeest in de winter gevierd. Vandaar dat kunstenaars bij het verbeelden van de gebeurtenissen rond de geboorte van Christus, vaak een winterlandschap als decor hebben gekozen. Breughel zet het geheel dan ook nog eens in zijn eigen tijd. Hij schildert een westvlaams dorpsgezicht in hartje winter. Er is een enorme bedrijvigheid: mensen sjouwen met proviand of voeren vee met zich mee, kinderen vermaken zich heerlijk op het ijs. Links bij de herberg is het een grote drukte. Er wordt driftig geschreven, dikke folianten worden er op nageslagen. Hier is een volkstelling aan de gang. Van rechts voor arriveren nog meer mensen. Via een pad over het ijs trekken ze richting de herberg. Onder hen een opvallende verschijning (ongeveer in het midden): een vrouw met een grote doek omgeslagen, zittend op een ezel. Vanuit de traditionele uitbeeldingswijze herkennen we Maria. Voor haar uit loopt een man die een enorme zaag draagt. Dat is dus een timmerman, Jozef. Dat het hier echt om Jozef en Maria gaat, bewijst de koe die schijnbaar toevallig achter de ezel staat. Het is de verwijzing naar die bekende tekst uit Jesaja 1,3: Een rund kent zijn eigenaar en een ezel de krib van zijn meester.

voor beeld is a n l j n b n d o o r J M d J

jaarlijks 200 dodelijke slachtoffers. 20% van alle 10-jarigen heeft al eens geprobeerd te roken. 30% van alle 14-jarigen rookt af en toe. 40% van alle 17-jarigen rookt vrijwel dagelijks. Er is een Europese richtlijn die een algeheel verbod op tabaksreclame voorschrijft. De Nederlandse overheid werkt daaraan niet mee. Ze wil in overleg met de tabaksindustrie de reclame beperken. Minister Borst zegt dat regering en industrie gezamenlijk het doel hebben om het roken door jongeren tegen te gaan. Dat is in de Kamer een pertinente leugen genoemd, omdat de tabaksindustrie door het verliezen van 30.000 gebruikers per jaar uiteraard altijd moet zorgen dat er minimaal net zoveel mensen aan het roken gezet worden om de omzet op peil te kunnen houden. Daarbij zal ze zich uiteraard richten op jongeren. Het schijnt dat dat lukt ook: de ruige jungle-reiziger doet het goed bij de jongens, en de mooi-ogende modellen scoren bij de meisjes. Het aantal jongeren dat rookt stijgt. In 1990 nog (maar?) 14% van de 13-14-jarigen. In 1995 al een kwart. In de groep van de 12-jarigen steeg het percentage van 2 naar 4. (Het gaat onze gelederen niet voorbij.) Een roker sterft gemiddeld 7,5 jaar eerder dan een niet-roker, lees ik. Er is al eens iemand geweest die beweerd heeft dat dat geen reden kan zijn om de sigaret te laten doven, want 'bejaarden kosten geld en de rokersdood komt over het algemeen snel en niet na een jarenlang langzaam geestelijk en lichamelijk aftakelen'. Het is haast te cynisch om het te citeren. Maar in hetzelfde artikel waarin deze mening wordt vermeld, wordt wel gezegd, dat de rokers in ieder geval vóór hun dood overlast veroorzaken. En wel de overlast van bij anderen longkanker, bronchitis en astma te verergeren en zelfs te veroorzaken. De tabaksindustrie lanceert daartegen de leuze: Roken moet mogen. De Stivoro brengt posters en folders op de markt onder de titel: Roken, dood-en doodzonde. Roken is de

sterkste milieuverontreiniging waar de mens aan blootstaat, lees ik. De helft wist ik niet. Ik heb me nooit zo met die getallen bezig gehouden. Als dit werkelijk het A is dat we wel moeten zeggen, wat is dan B?

B

Ik word al aarzelender. Ik ben bang voor B. Ik ben bang voor de betweterij. Ik ben bang voor gedram. Ik ben bang voor de lacherige sfeer. Ik ben geneigd om zo langzamerhand te zeggen, dat die presbyterianen aan & overkant van de grote zee het toch misschien wel beter hebben gedaan dan wij. En ik ben ook bang, dat we onze cultuur niet zo maar één twee drie terugdraaien. Ik ben bang voor de mensen die nu ineens gaan zeggen, dat via allerhande uitspraken en besluiten de zaken beslist moeten worden. Ik ben ook bang voor de mensen die daarom de discussie buiten de deur willen houden. Ik ben heel gewoon bang om B te zeggen. B dat niet altijd zo? Ik denk maar weer, bij wijze van voorbeeld, aan de herdenking van de Vrijmaking, het bijbel-lezen en de toeëigening des heils. De Vrijmaking van Vijftig Jaar Geleden. Prachtig. Da's A. Maar nu B: wat doen we er vandaag nog mee? De Toeëigening des Heils, wat zijn daar prachtige dingen over geschreven in de net verschenen rapporten. Da's weer A. En nu B:

hoe is de praktijk op en onder de preekstoel? Bijbellezen, ja hoe kun je je een christen eigenlijk voorstellen zonder dat ie de Bijbel regelmatig leest? Da's nog een keer A. Maar nu B: hoeveel zijn er wel niet die daar toch niet aan toekomen? Eigenlijk is het altijd weer hetzelfde. De indicatief van A en de imperatief van B. De twee delen in het verbond. De waarheid en de praktijk. Wat is het toch moeilijk die stap van A naar B. Wat zullen we elkaar daarbij moeten helpen, zonder angst en betweterij. Dat zijn twee woorden die beginnen met A en B. We zullen in ieder geval moeten beginnen om er alles aan te doen, dat er niet méér rokers komen, en dat er geen jongelui gaan roken. Want als ze eenmaal begonnen zijn, dan komen ze er heel moeilijk meer vanaf. We zullen in alle redelijkheid en duidelijkheid programma's moeten opzetten om kerken en kerkelijke sferen rookonvriendelijk te maken. We zullen dat niet redden met harde uitspraken en algemeen geldende oordelen, die dan vervolgens met gezag en sancties moeten worden opgelegd. Maar dat betekent niet dat we maar niets moeten doen. Tenslotte is het allemaal te wijten aan onszelf: we hebben het ons zelf moeilijk gemaakt, door niet op tijd A te willen erkennen. En nu zitten we met B. Laten we dan maar beginnen met A te zeggen. Dan komt later B nog wel een keer.

PRIJS DE HEER

DIE HERDERS PRIJZEN

J. Smelik

Kerk en muziek

Wat er in de **kerkgeschiedenis** ook gebeurt, er zijn liederen die **populair blijven**. Zo trok het voorreformatorische kerstlied 'Quem pastores laudavere' zich weinig aan van de kerkhervorming in de zestiende eeuw. Men bleef het graag zingen, tot in **onze eeuw** toe.

Het lied zoals u dat **hier aantreft**, werd overigens al voor de Reformatie gecombineerd met een ander middeleeuws volkslied: 'Nunc angelorum gloria'. Na elke **strofe** van 'Quem pastores laudavere' werd een strofe van het 'Nunc angelorum gloria' gezongen. Van dit samengestelde, populaire lied verscheen in de zestiende eeuw een Duitse versie: 'Den die Hirten loken sehre'.

De melodie van het eigenlijke lied 'Quem pastores laudavere' **gebruikte** de grote **lutherse** kerklieddichter Paul Gerhardt voor zijn lied 'Kommt, und laßt uns Christum ehren'. Soms **wordt** dit lied (mijns inziens **ten** onrechte) wel eens aan-

gemerkt als een verduitste versie van 'Quem pastores laudavere'. Hoe dan ook, **Gerhardts** lied is aan het begin **van deze eeuw** in **Nederland bekend** geworden in een vertaling van de bekende Utrechtse predikant A.W. Bronsveld. Aan de populariteit van het lied in Nederland droegen ook liedbundels van Joh. de Heer bij. In 1916 nam De Heer een zeer **vrije** vertaling van het lied 'Quem pastores laudavere' op in zijn **Kerstzangbundel** voor koor en huisgezin. Later **ontving** het lied eveneens een plaats in de **bekende Zangbundel** van De Heer.

Het Lied 'Quem pastores laudavere' **werd** twee keer in het **Liedboek** voor de Kerken (1973) geplaatst: als onderdeel van het lied dat een samenstelling **was** van de genoemde twee middeleeuwse volksliederen (LvK 137), én als **zelfstandig** lied (zie LvK 140). De laatstgenoemde versie treft u in dit nummer van De Reformatie aan. Het lied is overigens ook opgenomen in

de bundel 106 Gezangen uit het studierapport deputaten Eredienst. Speciaal voor dit Reformatie-nummer maakte Sietze de Vries uit Zuidhorn een **meerstemmige** zetting bij de melodie, dit men overigens in een **vrij vlot tempo** dient te zingen (het tempo van een lichte dans).

3. Lucca della Robbia: de cantorij; onderdeel van de zangerstribune in de Dom te Florence. In navolging van de engelen zingen ook de gelovigen de lof van God. Della Robbia heeft dat prachtig in **marmer** verbeeld. We zien acht jongelui (goed kijken en tellen!) die met elkaar een vierstemmig motet zingen. De twee jongsten die samen het boek vasthouden zijn vast jongenssopranen. De linkse en de rechtse zanger zwijgen maar aan hun gezichten is af te lezen dat ze aandachtig meedoen en klaar staan om straks weer met hun partij op het juiste moment in te vallen. Prachtig is ook de uitdrukking op het gezicht van de bas in het midden.

JMcJ

Prijs de Heer die herders prijzen

24e eeuw / bij Valentin Triller 1555

zetting: Sietze de Vries

1. Prijs de Heer die her - - ders prij - zen,
die in 's he - - mels pa - ra - dij - zen
al - - le eng - len eer be - wij - zen,
hier op aar - - de daalt Hij neer.

The musical score is written for a single melodic line on a treble clef staff and a basso continuo line on a bass clef staff. The key signature has one flat (B-flat). The melody is simple and homophonic, with the lyrics written below the notes. The lyrics are in Dutch and describe the praise of the Lord by the shepherds.

2.

Geef de Koning van uw leven
wat de koningen Hem geven,
brengt uw schatten de verheven
in de stal geboren Heer.

4.

Aan de Koning uitverkoren,
uit een maagd voor ons geboren,
moet ons hele hart behoren
onze lof en eer en prijs.

3.

Laat uw loflied samenvallen , ..
met het lied der heiligen allen; ..
dat de hemelen weerschallen
van die jubelende wijs.

Ontstaan ± 800

Vertaling J.W. Schulte Nordholt (1920-1995)

Uit: Liedboek voor de Kerken (1973), 140

HET VLEESGEWORDEN WOORD

(JOH. 1,14-18)

P.H.R. van Houwelingen

Schriftstudie

De derde en laatste artikel over de proloog van Johannes' evangelie behandelt de verzen waarin de vleeswording van het scheppende, Goddelijke Woord aan de orde komt. Een heilshistorische gebeurtenis van de eerste orde: God hoogstpersoonlijk onder de mensen.

Na de verschijning van de mens Johannes wordt nu een andere historische gebeurtenis naar voren gebracht. Het scheppende, Goddelijke Woord werd een mens van vlees en bloed.

Woning van vlees (vs. 14a)

En toen (*kai* introduceert het derde deel van de proloog en *markeert* een beslissend moment in de geschiedenis) is het Woord vlees geworden. Hij die eeuwig God was, is op zeker moment mens geworden. Dat betrof geen tijdelijke verschijning, zoals volgens de Griekse mythologie de goden zich soms op aarde konden vertonen in een menselijke gedaante. Het gaat om een andere bestaanswijze. Het eeuwige Woord werd een sterfelijk mens, in de gestalte van Jezus van Nazaret. Enerzijds was het niet zo dat het Woord in vlees veranderde, zodat het ophield God te zijn, maar het verscheen in een persoonlijke, historische gedaante. Anderzijds was het vlees niet een middel om Gods heerlijkheid te verbergen, maar juist om die *glorie* te onthullen (Noordegraaf, Ridderbos). Zodoende kon in de gestalte van een sterfelijk, kwetsbaar mens (*sarx* moet worden opgevat als 'vlees' in de

oudtestamentische betekenis van het woord) toch Goddelijke heerlijkheid openbaar worden. Het 'vlees' maakte Gods *glorie* aanschouwelijk (De Beus).

Waarschijnlijk heeft de evangelist hier aan de wonderlijke geboorte van Jezus uit Maria gedacht, al vermeldt hij die niet expliciet in zijn boek en zwijgt hij over de bijzondere omstandigheden rond deze geboorte. Verderop geeft Johannes overigens wel aan dat Jozef en Maria als Jezus' ouders werden beschouwd en dat Hij afkomstig was uit Nazaret in Galilea (1,47; 6,42; 7,41). Alleen, pas in een later stadium heeft Johannes persoonlijk Jezus' heerlijkheid gezien (1,14b), namelijk in zijn leven en werk na & doop in de Jordaan. De geboortegeschiedenis behoort dus niet tot die feiten, waarover de evangelist uit eigen ervaring als ooggetuige kan spreken. Bovendien was het eerste publieke getuigenis over Jezus afkomstig van Johannes de Doper. En het was juist dit getuigenis, dat Johannes – zelf een oud-leerling van de Doper – in zijn evangeliebeschrijving wilde vastleggen. Zo heeft het Woord in ons midden zijn tent opgeslagen. schrijft de evangelist vervolgens. Zijn opvallende formulering herinnert aan

Gods 'inwoning' bij zijn volk via de tabernakel, die mobiele ontmoetingstent uit de woestijntijd (Ex. 25,8-9). Later was door de profeten voor de komende heilstijd een permanent wonen van God bij de mensen beloofd. Eens zou Hij voor goed onder zijn volk 'huizen' als in een tent (Ez. 37,27; Joël 3,17; Zach. 2,10; vgl. Op. 21,3.22-23). Doordat het Woord een menselijke gedaante heeft aangenomen, kreeg die belofte Goddelijke inwoning meer dan ooit gestalte. De gekomen Messias is de plaats waar God persoonlijk zijn tent opslaat temidden van Israël en waar Hij zich door mensen laat ontmoeten. Ik – voor waren Andreas en Johannes bij Jezus direct aan het juiste adres (vgl. 1,39-40)!

Glorie op aarde (vs. 14b)

Tegelijk maakt het vleesgeworden Woord op aarde Goddelijke glorie zichtbaar. Johannes zegt: wij hebben zijn heerlijkheid aanschouwd. Samen met de andere leerlingen had hij die glorie het eerst gezien op de bruiloft te Kana (2,11). Het Woord van God kreeg voor hun ogen gestalte. Als getuige daarvan kan Johannes inmiddels de periode van Christus op aarde overzien. En hij spreekt nu namens heel de apostolische kerk. De proloog is geen monoloog, want de oude Johannes weet zich inmiddels woordvoerder van een broederkring die zijn getuigenis in geloof heeft aanvaard. Jezus Christus heeft onder ons gewoond en zijn heerlijkheid is door zijn leerlingen gezien, doorgegeven in de apostolische verkondiging en geloofd in de nieuwtestamentische kerk (vgl. 1 Jch. 1,1-4). De heerlijkheid van het vleesge-

worden Woord is de eigen glorie van God. Die Goddelijke glans heeft zich niet alleen gemanifesteerd bij de verheerlijking op de berg (in het vierde evangelie niet **vermeld**, zie echter Lc. 9,32; 2 Pe. 1,16-18), maar ook in de wondertekens die Jezus onder de mensen heeft gedaan. Bijvoorbeeld op de bruiloft te Kana, bij de opwekking van Lazarus en in heel de voltooiing van zijn **werk** op aarde (2,11; 11,4.40; 13,31; 17,4-5). Aan **alle** kanten **straalde** Goddelijke heerlijkheid van zijn leven af. Het was geen stralenkrans **van** menselijk eerbetoon, **maar** een glans die perfect paste bij Jezus' unieke persoonlijkheid. Johannes noemt Hem de 'eniggeboren [zoon] van de kant van de Vader'. De **zoon van God** is daarin volstrekt uniek, dat **Hij** rechtstreeks **van de Vader** afstamt. Als enige ter wereld is Hij direct door de Vader voortgebracht. Dit onderscheidt Hem wezenlijk van Gods andere **kinderen**, die door middel van het geloof **in** zijn naam 'uit God geboren' zijn. Alleen de eniggeboren Zoon **van God** de Vader straalt op natuurlijke wijze Goddelijke eigenschappen en heerlijkheid uit.

Zie voor het woord *monogenès* in verband met Christus: 1,18; 3,16.18; 1 Joh. 4,9. Dahms attendeert op de relatie met 1,12-13, waar reeds in het algemeen gesproken was **over** door God verwekte kinderen. Welnu, behalve deze geloofskinderen (meervoud: *teknaia*) heeft God ook een eniggeborene (*monogenès*: 1,14), ofwel de eniggeboren zoon (ho *monogenès huios*: 1,18) verwekt.

Verder heeft Dahms aangetoond dat de term *monogenès* bij personen altijd het element van generatie in zich draagt. Christus kan als enige, in onderscheid van Gods andere kinderen, de natuurlijke afstammeling van God genoemd worden. Tenslotte wijst ook de toevoeging *para patros* (= van Vaderszijde, in plaats van *tau patrou* = van de Vader) op de Goddelijke afkomst en positie van Hem die geboren werd als zoon **van de Vader** (zie 6,46; 7,29; 9.16.33; 16,27; 17,8). Dit alles geldt **te meer** omdat Johannes in 1,14 blijkens de eerste persoon meervoud het geloof van de apostolische kerk verwoordt: **wij** hebben zijn heerlijkheid gezien. Vol ontzag kijkt de apostel samen met alle gelovige broeders en zusters in Christus naar de eniggeborene **van de kant van de Vader**.

Genade en waarheid (vss. 14c-17)

Dat het vleesgeworden Woord 'vol genade en waarheid' is, stempelt Hem opnieuw tot degene die Gods beloften vervult. In zijn **zelfpresentatie** noemde Jahwe indertijd **tegenover Mozes** als twee van zijn karakteristieke Goddelijke eigenschappen: goedgunstigheiden **verbondstrouw** (Ex. 34,5-7; Johannes heeft de Hebreeuwse **verbinding** *chèsèd w^è èmèt* in het Grieks weergegeven met *charis kai alètheia*). Dit **woordpaar vormt** in het Oude Testament een vast koppel, zodat Gods genade een ware constante blijkt bij zijn optreden tegenover **Israël**. Met de komst van Christus op aarde is Gods trouwe gunst **aan zijn verbondsvolk** verwezenlijkt en bestendigd. De als mens geboren **zoon van God** belichaamt de eigenschap **van zijn Vader**. Jezus Christus is **immers** vol van God. Is Hij niet de **Goddelijke** genade en waarheid in eigen persoon? Zodoende kan Johannes **verderop** in de **proloog** zeggen: door Jezus Christus zijn de genade en de waarheid [in de wereld] gekomen. Wat Hij zelf ten volle bezit en belichaamt, kan Hij ook aan anderen doorgeven (zie bij 1,16-17).

Op dit punt **van de proloog** voert de evangelist het getuigenis op dat hij zich nog levendig herinnert van zijn eerste leermeester, Johannes de Doper. **Van hem** is **zowel te zeggen** dat hij steeds blijft getuigen (*marturei*, duratief) als dat **hij** ooit iets heeft **uitgeroepen** (*kekragen*, perfectum). Op grond **van** het eerste kan men Johannes dus net als het Oude Testament een permanen-

te getuige van Jezus Christus noemen. Het tweede noemt een concreet **voorbeeld** door **letterlijk**, in de **directe** rede, een profetische proclamatie van de Doper te citeren. 'Hem **bedoelde** ik toen ik zei: Hij die achter mij aan komt is mij vóór geweest, want Hij was eerder dan ik'. Johannes had dit gezegd, vlak nadat hij Jezus voor de eerste maal had aangeduid als het Lam van God (1,29-30). Reeds voor die **aanwijzing** had hij zijn leerlingen dus de preëxistentie van de Messias geleerd. Als belangrijkste reden **waarom** Johannes' **grote** Opvolger **tegelijk zijn** Voorganger was, zei de Doper dat Jezus eerder **was** dan hij. **Hoe** eerder, hoe beter: dat is het oeroude principe van anciënniteit. In absolute zin geldt dit principe hier ook, want het eeuwige Woord **was aan** heel de schepping **voorafgegaan**. Zelf kan de verhoogde Christus zich daarom met recht voorstellen als 'de eerste en de laatste' (Op. 1,17; 2,8; 22,13). En zodoende blijft Johannes de Getuige nog steeds volhouden **wat hij** eens heeft uitgeroepen. Jezus is **werkelijk de Eerste** en de Beste!

Vanuit de overvloed van het vleesgeworden Woord (vol genade en waarheid) hebben wij **allemaal een** ongekende **genadegave** ontvangen. Het 'wij **allen**' omvat heel de apostolische kerk, **waarvan** Johannes de tolk is. Alle gelovigen zijn **ontvangers, namelijk** (kai kan het beste explicatief worden opgevat) van die Goddelijke gave: Jezus Christus. Maar hoe verhoudt zich deze unieke **gave** tot andere geschenken van God? De betekenis **van** het Griekse *charis anti charitos* is omstreden. De meest gebruikelijke uitleg is dat

De Regenboog
Chr. Boek- & muziekhandel
Straatweg 158 / 3621 BW Breukelen
tel. 0346-265422

het hier een omschrijving betreft van de eerdergenoemde overvloed: 'genade en nog eens genade' of 'de ene genadegave na de andere'. Maar dan had er in het Griekse eigenlijk een ander **voorzetsel** moeten staan: niet *anti* (= tegen) maar *epi* (= op; vgl. **Sirach 26,15**: 'een ingetogen **vrouw** is geschenk op geschenk'). Te vergelijken is wat **Philo** opmerkt als hij stelt dat God zijn eerste gaven beperkt om dan andere te schenken, '...altijd nieuwe in plaats **van** de vorige' (**Kaïns nageslacht, 145**). Bij Johannes wordt de wat **raadselachtige uitdrukking** 'genade in plaats van genade' in het directe vervolg verklaard (aldus terecht ook **Van der Waal en Carson**). De wet van Mozes **was** al een eerdere **vorm** van Gods genade, maar die wordt **verre** overtroffen door de **genade** en de waarheid die in de persoon van Jezus **Christus** naar de wereld gekomen zijn. **Ten** onrechte leest men in vers 17 **vaak** een tegenstelling tussen Mozes enerzijds en Jezus Christus anderzijds. Er wordt evenwel alleen een bepaalde vergelijking gemaakt via een zogeheten progressief parallelisme: 'zoals de wet was gegeven door Mozes, zo is de genade en de waarheid door Jezus Christus gekomen'. Met **zijn** komst is de wet immers **niet** vervallen, **maar** vervuld. Daarom kan ook de wet van Mozes gezien worden als een bewijs van Gods gunst. Was zijn **zelfpresentatie** als de God van genade en waarheid niet verbonden met de hernieuwde wetgeving op de Sinaï (Ex. 34,5-7)? Juist in zijn Goddelijke **goedheid** en **trouw** had Jahwe aan **zijn** volk door bemiddeling van Mozes de **verbondswet** gegeven. Die wet **was** op zichzelf al een **genadegave** aan Israël, persoonlijk aan het volk overhandigd door Gods eigen **knecht** Mozes. Maar nu is er in de **persoon van Jezus Christus** een nieuwe, grotere gave gekomen (egeneto, enkelvoud: geworden, wat herinnert aan de vleeswording van het Woord), die de vorige opvolgt. Goedheid en trouw van **God** zijn

vergroeid in **één** persoon: Hij is Gods genadige waarheid en Gods **ware** genade. Mocht Mozes bemiddelen bij de wetgeving op de Sinaï, zijn grote opvolger **Jezus Christus** belichaamt zelf Gods goedheid en trouw op de wereld.

Nader tot de Vader (vs. 18)

Pas tegen het eind vermeldt de proloog voor het eerst de historische persoonsnaam **van** het Woord: Jezus, direct gevolgd door zijn erenaam: Christus. De **Logos** is dus niemand anders dan **Jezus Messias**. Met deze **dubbele** benaming wordt zijn herkenbaarheid in de wereld onderstreept. De apostel **Johannes** heeft **dit** ongetwijfeld geleerd uit het afscheidsgebed **van** zijn Meester, toen deze zichzelf onder de **dubbelnaam** Jezus Christus bij de Vader presenteerde als degene die gezonden was door **de** waarachtige **God** (zie 17,3). Jezus wist zich **Gods** Gezalfde bij uitstek. En zo bleek **Gods** gesproken woord een veelzeggende anticipatie te zijn op het vleesgeworden Woord. Het is Jezus Christus, die Gods goedheid en **trouw** op aarde vertegenwoordigt door de wet van Mozes te vervullen en door de onzichtbare God zichtbaar te maken.

'God is door niemand **ooit** gezien' (vgl. 1 Joh. 4,12). **Hoe** en **wanneer** zouden mensen de **Onzichtbare** kunnen leren kennen? Het 'zien' van God staat hier namelijk parallel met 'kennen' (vgl. 8,57; 3 Joh. 11). **God** zien betekent: dagelijks met God verkeren en **Hem** zo uit persoonlijke omgang kennen. Die **persoonlijke ervaringskennis** is voorbehouden aan Gods natuurlijke **zoon**, vanouds het enig kind in Vaders huis. Geen enkel mens is **immers** ooit bij God geweest, mals dat **wel** van het **Woord** gezegd kon worden. Toch is de Onzichtbare niet de grote Onbekende. Niemand minder dan 'de eniggeboren Zoon' is het gezicht van God. Hij **getuigt van wat** Hij in de **hemel** heeft gezien en gehoord en Hij geeft **inzicht om** de **Waarachtige** te kennen

(3,32; 1 Joh. 5,20). Hij is de zichtbare Stem van God, naar wiens 'ontboezemingen' iedereen mag en **moet** luisteren om God te leren kennen. En alleen **door geloof** in Jezus Christus, Gods eniggeboren **zoon**, zal het Gods andere kinderen eens mogelijk zijn God te zien: ze zullen Hem persoonlijk ontmoeten en kennen in zijn koninkrijk (**Mt. 5,8; 1 Joh. 3,2**).

Van de eniggeboren **Zoon** wordt gezegd dat Hij **'aan** de borst van de Vader' is. Bij een oosterse maaltijd is het gewoonte dat de deelnemers aanliggen aan tafel, ieder met een **elleboog** steunend op een **kussen**. Zo ligt de ene 'boezemvriend' tegen de borst van de andere: Johannes bij Jezus (13,23) en Lazarus bij Abraham (**Lc. 16,22-23**). Degene die zijn **kussen** het dichtst bij de gastheer mocht leggen, **kon** op vertrouwelijke wijze met **hem** spreken en **naar** hem luisteren. In die termen beschrijft Johannes (die zelf bij de laatste **paschamaaltijd** aan Jezus' **borst** had gelegen!) de intieme relatie tussen God de Vader en zijn eniggeboren Zoon. De Zoon **heeft** een vertrouwenspositie bij de Vader en staat dus met Hem in **voortdurend** contact. Later zal Jezus het zelf als volgt **formuleren**: 'Alken degene die **van** God is, die heeft de **Vader gezien**' (6,46). Niemand weet meer van **God** dan Hij **die** rust aan **Vaders** hart!

Vanwege zijn unieke relatie met **God** is de eniggeboren Zoon **uitermate** gekwalificeerd om de Vader te openbaren. Daarom luidt het slotwoord van heel de proloog: 'deze heeft [Hem **aan** ons] **verklaard** (*exhègèsato*)'. Het hier gebruikte werkwoord heeft in het Grieks een communicatieve strekking en betekent: verslag doen, uiteenzetten, **grijpelijk** maken (**Lc. 24,35; Hnd. 10,8; 15,12-14; 21,19**). **Dankzij** de komst van de eniggeboren Zoon blijft de Vader voor ons geen vreemde. Het Woord is de **exegeet** van de Vader (Smelik). De **dingen** die Hij doet en de **woorden** die Hij spreekt, geven ons **een** nadere verklaring van God **zelf** en van Gods

vaderschap. Via het optreden van Jezus Christus en via Hem alleen maakt de Onzichtbare zich voor mensen zichtbaar. God **verklaart** zich nader door in Jezus Christus zijn verhaal te doen. Aangezien deze unieke Godsopenbaring juist in het leven en het werk van de eniggeboren Zoon naar voren komt, legt het slotwoord **een** relatie tussen proloog en evangelie. Aldus vanaf het begin gewapend met hun voorkennis, zullen de lezers **van** het vierde **evangelie** in het vervolg nog aandachtiger op Jezus gaan **letten**. Al lezend zullen zij dan, evenals Johannes zelf, geloven dat Hij de Gezalfde is, de zoon **van** God (20,30-31).

Proloog: belijdend begin

Wie het begin en het eind van de proloog met **elkaar** vergelijkt, ontdekt **een** nauwe samenhang tussen die **beide**. Als geheel **vormt** het voorwoord van Johannes dan **een** inclusie met behulp **van een** chiasme:

1 het Woord	18 heeft Hem verklaard
1 het Woord was bij God	18 aan de borst van de Vader
1 het Woord was God	18 de eniggeboren Zoon

Alle accent ligt op de 'uitleg' die Jezus **Christus**, het vleesgeworden **Woord**, de wereld is komen geven van de onzichtbare **God**. Het Woord... heeft Hem verklaard. Door geloof in Hem, de eniggeboren **Zoon** van God, ontvangen mensen het recht om Gods kinderen te heten. Aldus de samenvattende belijdenis van Johannes aan het begin

van zijn evangelie-beschrijving. De verschillende thema's **van** de proloog zullen in het vervolg nader uitgewerkt worden. Maar vooraf dient men te weten om wie uiteindelijk **alles** draait. Jezus de Messias is niet een **van** de velen die een hemelse openbaring claimen, maar Hij is de enige die de onzichtbare God openbaart; daarom **werd Hij** in de **proloog** 'het Woord' genoemd. Niemand minder **dan** het Goddelijke Woord komt in het vierde **evangelie** aan het woord!

In dit artikel is verwezen naar Ch. de Bous, *Johannes' getuigenis van k t Woord*, Nijkerk 1973; D.A. Carson, *The gospel according to John*, Leicester 1991; J.A. Dahms, 'The Johannine Use of Monogenès Reconsidered', *New Testament Studies* 29 (1983) 222-232; A. Noordegraaf, 'De proloog van het Johannesevangelie', *Theologia Reformata* 18 (1975) 186-212; C.J. Smelik, 'Het Woord - de Exegeet van de Vader', in: G. Zomer (red.), *Komende in de wereld*, Goes 1975, 194-213; C. van der Waal, *De vervulde Thorah. Commentaar op Johannes 1:1-8:29*, Kampen 1984. Voor Ridderbos zie bij het vorige artikel, 'Het komende Woord'.

UIT DE KERKEN

Beroepen te Heemse: P.J. Trimp te Zoetermeer; te Uithuizermeeden: L.S.K. Hoogendoorn te Waddinxveen. Bedankt voor Axel en voor Hoogezand-Sappemeer (wijk zuid): **G. Zomer te 't Harde**; voor Katwijk i.c.m. **Valkenburg:** R.W.J. van Ommen te Musselkanaal-Valthermond.

Intrede

Op zondag 17 december jl. deed ds. E. **Heres te Assen-Noord** intrede in de gemeente te **Spakenburg-Zuid**. Ds. Heres werd in de morgendienst door ds. **C.J. Mewe te Spakenburg-Zuid** in het ambt bevestigd en deed in de middagdienst intrede. De diensten werden gehouden in de **Maranathakerk**, gelegen aan de Prinses Margrietstraat 20 te **Spakenburg**. Nieuw adres ds. Heres: A. van de Horstlaan 66, 3752 VP Spakenburg, a (033) 2985055.

Jubiläum

Op **vrijdag 15 december** jl. was het 55 jaar geleden dat ds. A. **Veldman**, emeritus-predikant te **Zeist**, in het ambt bevestigd werd. Andries **Veldman** werd geboren op 28 mei 1911 te Utrecht. Hij **k**-zocht de christelijke MULO en het christelijk gymnasium aldaar en studeerde aan de Theologische **Universiteit te Kampen**. Op 15 december 1940 werd hij te Langerak in het ambt bevestigd, vanwaar hij in 1943 naar **Leiden** vertrok. Alwaar hij zich in 1944 vrijmaakte van de **synodale** besluiten. In 1946 verbond ds. **Veldman** zich aan de gemeente te Enschede en in 1957 aan die van Rotterdam-Delfshaven. Van 16 **augustus** 1970 tot aan zijn emeritaat op 1 mei 1984, was hij verbonden aan de gemeente te Zeist. Ds. Veldman was vele jaren **geestelijk verzorger van het gereformeerde verpleeg- en revalidatiecentrum 'De Wijngaard'** te Zeist.

HOTEN • VAN RIETSCHOTEN • VAN RIETSCHOTEN • VAN RIETSCHOTEN • VAN

BOEKHANDEL
Uw boekenbestellijn 010-4820488

VAN RIETSCHOTEN

Keizerswaard 8, 3078 AM Rotterdam, Winkelcentrum Keizerswaard

HOTEN • VAN RIETSCHOTEN • VAN RIETSCHOTEN • VAN RIETSCHOTEN • VAN

EVALUATIE VAN WILLOW CREEK

L.J. Joesse

evangelisatie en zending

De vorige keer hebben we kennis gemaakt met de evangelisatie-praktijk van de Willow Creek-geloofsgemeenschap in Amerika. Onvermijdelijk dringt zich nu de vraag op, hoe we tegenover deze beweging staan. Kunnen we er iets van leren? Daar gaan we nu kort op in, zodat we tot een conclusie kunnen komen. Want waar het gaat om ons evangelisatiewerk, bestaat de indruk dat er nog veel te leren valt. Er worden soms nogal eens projecten opgezet zonder dat er van te voren een duidelijke visie op methode en doel blijkt te zijn ontwikkeld. Dat geeft weinig stuur aan het werk.

Het gaat hier om drie zaken: de geloofsgemeenschap zelf en de positie van haar leden, haar evangelisatiewerk en haar sociaal-culturele betekenis.

Een mini-bekering?

De bedoelde geloofsgemeenschap of beweging, of vereniging van kerken en gemeenten, maakt zich dus sterk voor evangelisatie. Vormgeving en doel van haar zondagse samenkomsten staan, evenals haar gemeentepopbouw-werk, helemaal in dienst van de zorg voor en hulp aan de naaste, waarbij ingespeeld wordt op de behoeften van mensen, op verlangens naar entertainment of ontspanning en naar oplossing van sociale problemen, verlangen naar geluk en vrede. Via entertainment wordt het contact gelegd. De massale samenkomst wordt daarvoor gebruikt. Anders gezegd: De

tweede tafel van Gods wet: de zorg voor en hulp aan de naaste krijgt een overgewicht boven de eerste tafel: de dienst aan God.

Haar recht van bestaan ontleent zij daarom aan een nieuwe manier van evangeliseren, nl. door cultureel relevant op te treden. Bij de bestaande kerken staat immers de zorg voor de naaste niet voorop. Het geloof zelf wordt in deze gemeenschap vooral gezien als een persoonlijke relatie met God zoals die gewerkt wordt door middel van het evangelie van Jezus Christus en door de Heilige Geest, en voorts als een gevoel van gemeenschap met elkaar. Daardoor telt de inhoud van het geloof minder. Ook al

wordt in Willow Creek (naar het woord van Paulus) steeds gesproken over het blijven bij de gezonde en zuivere leer ('doctrinally pure and culturally relevant'), tijdens de conferenties en in het handboek voor kerkleiders van Willow Creek, worden slechts enkele hoofdthema's uit de Bijbel besproken. Bij het bevorderen van het Koninkrijk Gods beoogt men niet meer dan een gevoel (!) van christelijke gemeenschap.

Bovendien geldt, dat bekeringen door het oproepen van een gevoelvolle sfeer worden afgedwongen. Het gaat ons niet aan om te ontkennen dat er sprake is van bekeringen, maar toch: echte bekering tot God in Jezus Christus vergt meer dan een gloedvolle overgave aan Gods genade. En het gedoopt worden, of de inlijving in Gods Koninkrijk, vergt meer dan een gevoel van gemeenschap. Echte bekering van niet-kerkelijken vergt ook meer tijd. Deze evangelische bekeringen kunnen we daarom mini-bekeringen noemen.

Bekering of bevrediging?

Bovendien kan vervolgens de vraag worden gesteld: gaat het om bevrediging van verlangens en behoeften van mensen, of om de groei van echt geloof? Op zich is er niets tegen het bevredigen van - religieuze - behoeften van mensen. In het verleden werd deze methode in ons zendingswerk ook gebruikt, zij het in een andere vorm. Spiegeltjes en kralen werden bijv. op Irian Jaya uitgedeeld, of andere gebruiksvoorwerpen als messen en bijlen, en wel om contacten met 'inboorlingen' te leggen. Men speelde daarmee in op de behoefte

aan en een eventueel verlangen naar 'beschaving'. Maar het was bedoeld als **een** kortstondige manier van **contactwerving** die **geen** doel op zichzelf werd.

De laatste jaren **zijn** er allerlei op zich serieuze organisaties vanuit Amerika ontstaan, **waar** deze methode van het inspelen op behoefte in het **evangelisatie-** en **Bijbelinstructiewerk** een doel op zichzelf is geworden. Zo opereert bijv. het **African Christian Training Institu-**te, **van Amerikaanse** presbyterianen, in **Uganda** en vindt ook het **werk van Merf** op **Cyprus** plaats. Maar in het **zendings-** en **evangelisatie**werk kan niet worden volstaan met mini-bekeringen, het **zal** gaan om de eis tot **ware** bekering aan iedereen, of de groei van een waar geloof **waardoor** Christus' kerk wordt gevormd en vergaderd. Bevrediging van behoeften kan geen doel op zichzelf worden. Immers, bevrediging van religieuze gevoelens betekent nog niet een **groei** in of tot waar geloof!

Ligt het in het Amerikaanse **Willow Creek** ook zo? Dat heeft er wel de schijn van. Want inhoudelijk eist men van de deelnemers **geen** volledige aanvaarding van alles wat de Schrift ons leert. Laat staan dat men verwacht dat ieder aan een **ware** bekering **gestalte** geeft. Het **zevenstappenplan** is **slechts** een formele weg om het gevoel te **krijgen** in deze gemeenschap te zijn opgenomen. Zo ontstaat er geen integratie of participatie in het **kerkvergaderend** werk **van Jezus Christus**. Daarom gaat het hier om niet meer dan een oppervlakkig evangelisch christendom: Willow Creek is de **zoveelste** evangelische beweging **of** organisatie die wel mensen aantrekt, maar geen wezenlijke bijdrage vormt in het **kerkvergaderend** werk van **onze** Heiland. Het valt verder op dat, **al** wil deze gemeenschap geen **concurrent** van de bestaande **kerken** zijn, zij dit wel geworden is.

Dit brengt tot de indringende vraag: wat is haar recht **van** bestaan en wat kunnen evangelischen

en andere gelovigen of ook onkerkelijken, in haar vinden dat zij elders niet aantreffen? Dit nog afgedacht van de vraag, of hier niet ten onrechte een nieuwe kerkgemeenschap wordt georganiseerd. Dit laatste mag typisch **Amerikaans** geloofsgoed heten: een eigen beweging of organisatie stichten. Maar dit houdt dan wel vaak in dat het werk van Gods Geest (**dat** niet slechts van vandaag of morgen is) wordt genegeerd, of bewust **opzij** gezet. **Daarmee** wordt de Heilige Geest onrecht aangedaan.

Zijn de andere kerkgemeenschappen in Chicago blij met deze nieuwe geloofsgemeenschap, verliezen zij daaraan ook leden? Dit laatste komt zeker voor, want **lang** niet alle nieuwe leden van Willow Creek waren voorheen a-kerkelijk. Velen keren zich **van** de gevestigde kerken af omdat zij iets nieuws, **warmte** en openheid, of een oplossing van **hun** dagelijkse **levensproblemen** zoeken. In de bestaande kerken menen ze dit niet te kunnen vinden en ze voelen zich dan tot **Willow Creek** aangetrokken, maar voor hoelang? Ook zoeken zij in Willow Creek een sterke **geloofs-emotionaliteit**.

Voor al de **aantrekkelijke** en eigentijdse presentatie van het evangelie slaat op dit moment aan! Het historisch aspect, haar ontstaan in oktober 1975 en de **groei** van deze gemeenschap, vormt weer een verhaal apart dat we hier hebben overgeslagen.

Invloed op de samenleving?

Cultureel wil zij sociale betekenis en invloed krijgen, zodat het gezin weer de basis van de maatschappij wordt. In de kleine groep wordt de betrokkenheid met elkaar ontwikkeld en gevoeld. Een evangelisch gemeenschapsgevoel wordt **herboren** of **opgewekt**, maar dit gaat niet diep. Juist voor het oplossen van allerlei **opvoedings-**, **onderwijs-** en **echtscheidingsvragen**, zal er toch een **gezamenlijk** antwoord moeten worden gevonden. Dit antwoord

zal pas draagkrachtig zijn, als het rust in een behoorlijk gefundeerde levensovertuiging. Hoe dieper de gezamenlijke overtuiging, des te sterker de samenbinding! Daarom **blijft** de vraag of het geloof in Willow **Creek** wel zo diep bij de leden geworteld is dat het blijft hechten **en** dat het eenheid bevordert in het **maatschappelijk** optreden van al **haar** leden.

Daar komt bij, dat het **gemeenschapsgevoel** erg persoonsgebonden blijft. Bekeringen blijven een **persoonlijke** gebeurtenis en deze worden niet verankerd in Gods **verbondsgemeenschap**. De doop blijft slechts bewijs van eigen toewijding aan Jezus. De geloofseenheid hangt af van het gevoel van elk individueel lid en rust niet op de eenheid van de gemeenschap als volk van Gods **verbond**. De eenheid van de kleine werkgroep wordt afgemeten naar ieders individuele gevoel van betrokkenheid en niet naar de eis tot **verbondsgemeenschap**.

Maar hoe moeilijk is het vaak niet om gelovigen, ouders en gehuwden, o.a. ten aanzien van problemen met kinderen en echtscheiding, op **één** lijn in hun beleid en **levensgedragingen** te houden. Het evangelie geeft ons toch wel genoeg sociale **voeding** om ons geloof diep te laten wortelen in het verlossingswerk van God, en om elkaar in een diepe **geloofseenheid** vast te houden. Hoe meer je je in het verbond samen weet en God kent in al zijn werken, des te dieper zal het **geloofsvertrouwen** ook wortelen in je leven en brengen tot handhaving van Gods wil.

Samenvattende conclusies

Tot slot: valt er van Willow **Creek** wat te leren? Een belangrijk **gegeven** lijkt mij, dat **Willow Creek** een evenwicht heeft gevonden tussen het **massale** optreden van de **geloofsgemeenschap** en de sterke **betrokkenheid** van haar leden bij die gemeenschap, en wel door de **vorming** van kleine groepen. De **vorming van kleine groepen** in de ge-

meente van Jezus Christus wordt vandaag door meer auteurs bepleit. Hybels is er in ieder geval in geslaagd daarvan **een** goed geoliede illustratie **neer te zetten**. Er is een grote variëteit aan activiteiten, zodat ieder zich met zijn gaven kan geven **aan** het doel waarvoor een bepaalde **groep werd gevormd**.

Waar het gaat om de methode van leden-werven, komt het mij voor dat het over-accentueren van de behoefte van de **mens**, dus de zorg voor en hulp aan de naaste, ertoe **leidt** dat men aan de eer **van** de Here tekort doet. Typerend is dat de dag van Jezus' opstanding, de **mondag**, **gebruikt** wordt om 'verlorenen' en 'zoekenden' tot God terug te brengen.

En inderdaad, evangelisatie mag zeker als een uitermate geschikt zondagswerk worden opgevat. Maar de eredienst van Gods gemeente zal overeenkomstig het vierde gebod op zondag plaatsvinden, en deze zal in de eerste plaats gericht zijn op de Here in **plaats** van op de wensen **van** onze **medemensen**.

We **behoeven** ons er niet voor te schamen, dat het **ons** met name op de zondag zal gaan om de ware bekering van iedereen, anders dan om de **bevrediging** van de **noden van** de (moderne) **mens**. De Willow Creek-vereniging schiet hier te ver door in haar dienstverlening **aan** mensen. Het gevaar is **niet** denkbeeldig, dat mensen in en **ook** door deze beweging er slechts toe gebracht worden **Wch** in hun gevoelens te laten gaan, maar vervolgens vrij inhoudsloos zullen blijven in hun bewondering en **verering** van God door Jezus Christus. **Dan** zullen behoeften **bevredigd** zijn, slechts in **mini-vorm** heeft men zich echter bekeerd. **Een** echte bekering staat en **valt** evenwel met de vraag wat men inhoudelijk gelooft. Leerzaam is de gedachte, dat **samenkomsten** voor gelovigen op een andere dag zullen vallen en anders **zullen** worden ingericht dan die voor onkerkelijken. Het **wu** ongetwijfeld waardevol zijn om te onderzoeken, of er inderdaad geen

naar-de-behoeften-van-onkerkelijken-ingerichtesamenkomsten zouden **kunnen** worden georganiseerd. Men zou bijv. **concertuitvoeringen** of andere **kunstvormen** kunnen aangrijpen om anderen op **vrijdag-** en **zaterdagavonden** te confronteren met het evangelie, en hen een **heilsboodschap** mee te **geven**.

Daarom stelt Willow Creek ons terecht voor de **vraag** of **gereformeerden wel hard** genoeg bezig – willen – **zijn** om andere mensen te raken en te zorgen dat evangelisatie met terdaad **een verantwoord** middel vormt voor het planten van Gods **Koninkrijk** in de gewetens der mensen, en het plaatsen of neerzetten van Gods kerk in het midden van hun leven.

Literatuur

Bill Hybels, *Laws of the Heart*, Wheaton 1985.

Bill Hybels and Rob Wilkins, *Descending into Greatness*, Grand Rapids 1993.

Greg Ogden, *The New Reformation. Returning the Ministry to the People of God*, Grand Rapids 1990.

David L. Olson, *Church Leaders Handbook*, South Barrington 1993.

Lee Strobel, *Inside the Mind of Unchurched Harry and Mary*, Grand Rapids 1993.

G.J. van Middelkoop

M meegelezen

Hervormd kerkgevoel

De Hervormde synode praatte een dag **lang** over de vraag 'geloven **wij** in **de-zelfde God?**' **Theo Klein** gaf daarvan onder de kop **Triomf van hervormd kerkgevoel** in het **Centraal Weekblad** van 24 november jl. de volgende impressie:

Hervormden over God, geloof en zichzelf. Buiten viel de natte sneeuw, binnen daalde een **warmer** deken van hervormd kerkgevoel over de synode. Een besluit werd er niet genomen, maar na een dagje praten over God en **zichzelf**, was er slechts één conclusie mogelijk: als er geen **hervormde** kerk was, had ze morgen moeten worden gesticht.

Verdeeld tot op het bot en al of niet gelovend in dezelfde God, zijn die hervormden toch best trots **op** hun **kerk**. **Strijdtterrein** van een geding om de waarheid **en** een gevecht **om** ruimte, die de **kerk** bewaart voor zowel versterde orthodoxie als vrijzinnige vrijblijvendheid. Tot **elkaar** veroordeeld **en** dat nog leuk vinden **ook**. Maar door alle kommer en kwel van de afgelopen tijd, was de liefde wat verflauwd. Het **gesprek** tussen de **modaliteiten** stond op **een** te

Wegens vakantie
zal De Reformatie
een week niet verschijnen

Nummer 13 zal D.V. verschijnen op 6 januari 1996.

laag gijfe, en 'het geding om de waarheid', zoals de **bonders** dat zo **mooi** zeggen, was ook al lang niet gevoerd. 'Tijd voor wat **teambuilding**', moet het hervormd moderamen hebben gedacht. En onder het **motto** 'Geloven we in dezelfde God?' keken de hervormden, met vier forumleden van diverse pluimage, elkaar een dag lang diep in de ogen.

Intiem

Warme getuigenissen en intieme geloofsbelevingen vlogen door de zaal als **ware** de synode een conventikel uit de Nadere Reformatie. Ontroerende verhalen over **godservaringen** en **Christusontmoetingen**. Een **bondshoogleraar**, geraakt door de Christusgetuigenis van een vrijzinnige predikant. **Ouderlingen**, blij geen theoloog te zijn, die oproepen tot het eenvoudige **evangelie van 'Christus en die gekruisigd'**. Diakenen die wezen op de **Christusontmoeting** in de arme aan de poort. **Alles** was aanwezig. Ook pijnlijke vragen werden niet gemedend: Waarom laten zoveel synodeleden van **bondssignatuur** het afweten als een vrouw voorgaat in de ochtend- of avonddienst? Extra pijnlijk als dat een Avondmaalsviering is: daar staat of valt toch de gemeenschap mee? **Maar** ook daar redelijkheid **troef**: niet de vrouwelijke voorganger of **brood- en wijndelers waren** hieraan debet. De ene **bonder** had hoofdpijn **door** de nare **SoW-discussie** vlak voor de dienst, de ander liet brood en wijn passeren omdat hij een andere **setting** van viering gewend is, **maar** was wel zo solidair in de **kring** plaats te nemen. Voortaan maar Avondmaal vieren voordat we gaan discussiëren, **was** de oplossing.

Herkennen

Doodstil ook luisterden de synodeleden naar **elkaars** intieme geloofsbeleving. Zelfs het altijd zo aanwezige geknisper van de **snoeppapier-tjes** (je moet toch ergens door **wakker** blijven) ontbrak: echt luisteren en herkennen **was** het motto.

'Een **gezin** als dat van Jakob', **dekte**

misschien we het beste de lading van het hervormd **kerkgevoel**: er is op z'n tijd **ruzie** en **jaloerie**, er verdwijnt er weleens eentje via de **put** naar Egypte, vrouwen doen haast **niet mee**, maar uiteindelijk komen ze toch **weer** allemaal **voor** elkaar op. En **inderdaad**, zo **nors**, nukkig en gespannen de **sfeer** de laatste **tijd** door alle met name **SoW-perikelen was**, hier restte slechts één conclusie: 'Wij horen bij **elkaar**'. De RTL-trantentrekker **Het** spijt me' kon hier overuren maken. Wie **maakt** er dan **nog om**, dat de **enige twee antwoorden op** de vraag 'Geloven we in dezelfde God?' luiden: 'Ik weet het niet' en 'Ik geloof van wel'.

Te mooi om waar te zijn, **leek** het wel. Dat was het ook. Naast alle herkenning en erkenning doken ook de Babylonische **spraakverwarring** en teleurstelling op. Een kleine greep: De ene predikant biechtte op, dat wat hem betreft geloof in een maagdevlies geen noodzaak is om waarlijk kerst te vieren. Maar volgens een **bonder** was het één niet los verkrijgbaar van het ander. **Forumlid** prof. M. Bons-Storm had het geloof verloren **als** daar niet de vrouw- en geloofsbeweging was. **Mede-forumlid** ir. J. van der Graaf kon daar **weer** met zijn pet niet bij: Stel je voor dat zijn **geloof afhing** van de Gereformeerde Bond! Wederzijdse teleurstelling als de ene modaliteit toevallig eens bij de ander kerkt Voorspelbare 'Erbarm U, Heer, het is zo'n ellende op de wereld' of de even voorspelbare 'Ellende, verlossing en dankbaarheid preken' **aan** de andere **kant**. En het grote verschil: de **bijbeluitleg**. Hervormd-gereformeerden die de **belijdenisgeschriften** naast de Bijbel leggen om **niet** met alle winden mee te waaien, en de **midden-orthodoxen** die opener vanuit het eigen levensgevoel de Bijbel lezen.

Gevormd

Maar dit was het wel zo'n **beetje aan** onenigheid. Of dat nu kwam **door** de persoonlijke vraagstelling ('Waardoor wordt u in het hart geraakt en waar ontmoet u **Christus?**'), **waardoor** **ethische** strijd-

kwesties begraven bleven? Dit viel niemand tegen. Je vroeg je onwillekeurig af: Zijn synodeleden nu zo door elkaar gevormd, of hielden al te afwijkenden wijselijk de mond? Nu was er de triomf van het hervormde kerkgevoel. Na alle animositeit bekreep je even de gedachte: Maar goed dat dit agendapunt niet aan dat van Samen op Weg voorafging, anders was SoW alsnog afgeblazen. Alhoewel, de zonen van Jakob hadden ook verschillende moeders, en ais kinderen van één Vader **kunnen gereformeerden** en lutheren toch zo aanschuiven?

Spiritualiteit van de Afscheiding

Prof. dr. W.H. Velema gaat in januari 1996 met emeritaat als hoogleraar aan de Christelijke **Gereformeerde** Theologische Universiteit in **Apeldoorn**, waar hij doceerde sinds 22 december 1966. **D. Koole** interviewde hem **voor De Wekker** van 8 december jl. Een stukje daarvan:

U kenmerkte zich als een theoloog die enerzijds, bijvoorbeeld met betrekking tot de oecumene, visie op de belijdenis, liturgische vormgeving en andere dingen, een tamelijk conservatieve opstelling kiest, terwijl er anderzijds, bijvoorbeeld in de wijze van preken, een duidelijke neiging was en is om eigentijds te zijn. Wáár in ons kerkelijk leven stond en staat u en hebt u zich op de plaats die u innam niet dikwijls weersproken gevoeld?

Het is mij in eigen kring nog niet vaak ronduit gezegd, dat ik een tamelijk conservatieve opstelling zou kiezen. Maar **goed**, als u het zegt, zal er zeker wat van waar zijn (ik zou, zo begrijpt u, mijn positie anders typeren). Maar ik begrijp de **probleemstelling wel**. Inderdaad heb ik **mij** in mijn positiebepaling nogal eens (om het zacht te zeggen) weersproken gevoeld. Bij mijn afscheid op de synode heb ik gezegd, dat dit mij veel moeilijker is gevallen dan **veel** mensen denken. En dan toch eigentijds? Ja, her-

halen van oude zinnen **zonder** contact met de mens van vandaag, **zonder** diens taal te spreken, wijs ik af (zacht **gezegd**). Prof. Kremer schrijft in 'Priesterlijke Prediking': Wij **hebben** een boodschap van boven de tijd, die bedoeld is om midden in de tijd te brengen aan mensen **van** deze tijd.

Betrokken zijn op mensen van deze tijd in taalgebruik (en echt niet alleen daarin) heb ik geleerd op het 's-Gravenhaags Christelijk Gymnasium en aan de universiteit van Leiden, temidden van vrijzinnige medestudenten en hoogleraren. Ik ben er dankbaar voor, dat ik daar rondgekeken, geluisterd en **geleerd heb**. Wel **voelde ik**, dat ik in Apeldoorn thuishoorde. De overgang naar de **W** (in het begin van de vijftiger jaren, vooral naar prof. Berkouwer in die jaren) **was** toen niet te groot.

Hoe ziet u de toekomst van onze kerken? Bij deze vraag in aanmerking te nemen dat onze kerken de laatste jaren geen groei maar langzame teruggang te zien geven.

Heeft onze wijze van kerk-zijn – naar andere kerken en naar de samenleving toe – nog betekenis?

In de synode heb ik gezegd dat ik grote **zorg** heb over onze kerken. Wat ik als voluit Christelijk Gereformeerd heb leren kennen, beleefd, gepreikt en lief gehad – de spiritualiteit van de Afscheiding – dat zie ik **minder worden**. De vleugels in onze kerken zijn **daarvan een teken**. Dat is **heileloos**. Ik ben in **veel** opzichten een man van het midden. Ik **verbind** graag en voeg bij **elkaar** wat we **samen** nodig hebben.

We hebben elkaar nodig. Er groeit **verwijdering** in plaats van **samenbinding**. Daarmee verliezen we wat voor mijn **beseft** tot het voluit christelijke gereformeerde **leven** en **denken** behoort. Als dit niet **gekeerd wordt**, zal de teruggang zich versnellen. De situatie dringt tot inkeer, **zelfonderzoek** en **tot** diepe verootmoediging. **Hoe** verder dit **proces** zich voortzet, hoe **zwakker** de betekenis van **onze** Kerken **wordt** – **naar** binnen en naar buiten.

Zojuist
verschenen

Ds. M.J.C. Blok

Gaat de dominee voorbij?

– een boekje voor dominees en andere kerkgangers –

Een zeer actueel boek dat de gehele gemeente aangaat. Het raakt namelijk niet alleen een dominee en zijn gezin als hij overspannen wordt of als er bijvoorbeeld sprake is van disfunctioneren.

136 pag., Ingehaaid, £ 16,50

Prof. J. Kamphuis

Een eeuwig hallel

– de lof van God in het eeuwige leven –

In het derde boek 'Een eeuwig hallel' wordt de lijn gevolgd, die de Bijbel trekt naar de eeuwigheid en het hallel dat daar zal klinken. Met dit boek over het *hallel* is de trilogie over de lofzang voltooid.

200 pag., gebonden, f 28,-

Ook verkrijgbaar bij de boekhandel.

Oosterbaan & Le Cointre B.V.

Postbus 25, 4460AA Goes.
Telefoon 0113-215591

